

מאכילה תוך כדי ייבושם, אבל שאר פירות שאינם מתקלקלים כל כך, מותרים לרבי שמעון ללא הזמנה. אבל לרבי יהודה אסורים, שהואיל והעלם לגג — הסיח דעתו מהם.

היה אוכל והולך, ולא דחה בידים (כהעלאה לגג הנוכרת) — כתבו התוס' לדייק שאפילו לרבי יהודה מותר, כגון לענין אוצר, שאעפ"י שרבי יהודה אוסר מוקצה הגם שלא דחאו בידים, כאן שאוכל והולך שאני.

[אם הפירות אינם ראויים לאכילה — אין מועיל להם זימון מבעוד יום. ואם ראויים אין צריך לזמן. ואפילו לא היה יודע שכבר יבשו ונראו לאכילה, אמר רב כהנא שמותר. היו הפירות ראויים למחצה, שיש אנשים שאוכלים ויש נמנעים; הזמין, גילה בדעתו שראוי לו ומותר. לא הזמין — אסור. עפ"י ביצה כו:].

בהמות מדבריות (נחלקו תנאים בהגדרתן, כמבואר במשנת ביצה) — אין משקים ושוחטים אותם ביום טוב. לפי אפשרות אחת בגמרא, אפשר שגם רבי שמעון מודה לזה, כי יש לדמותן לגרוגרות וצימוקים שדחאם בידים, ולפי אפשרויות אחרות — מותרות לרבי שמעון.

נחלקו הפוסקים הראשונים אם יש לפסוק כלשון ראשונה להומרא (העיטור; הג"א; רש"ל) או להקל כבספקא דרבנן (בה"ג, רא"ש, טור. וכן הכריע הפרי-חדש באלו שנכנסות לישוב ברביעה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א קלג) העיר על דבריו).

קינה של תרנגולת — רבי יוחנן השיב לשואלו שהיא אסורה בטלטול (אפילו לצורך גופה או מקומה. ריטב"א ועוד). ואמרו, שגם לפי רבי שמעון יש אופנים שאסור; כשיש בה אפרוח שמת — לדברי מר בריה דאמימר שאמר מודה רבי שמעון בבע"ח שמתו שאסורים. ואף למר בריה דרב יוסף שחולק, אם יש בקינה ביצת אפרוח, שאינה ראויה לא לאדם ולא לכלבים, אסורה. ואפילו על ידי נייעור אסור, שהריזה כאילו הניח מדעתו את הביצה שם, שהרי זהו כל יעודה של הקינה. (תוס' ורא"ש).

אפרוח שמת בשבת — נחלקו אמוראים האם מודה רבי שמעון שאסור אם לאו, כאמור. (וכן נחלקו הראשונים להלכה).

אפרוח חי — הר' יוסף כתב שמותר, כי ראוי ליתנו לתינוק לשחק בו. והתוס' חולקים וסוברים שבעלי חיים אסורים אף לרבי שמעון, כגרוגרות וצימוקים. וכן נקטו הפוסקים. ולפי זה נראה שאסור לטלטל אקווריום עם דגים בשבת (אגרות משה או"ח ח"ד סוס"י טז. ואולם לענין חיות מחמד המיועדות לשעשועים, מובא בשם הגר"מ פינשטיין ז"ל שאינן מוקצות — ע' בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ה כב, כא. ע"ש. ואולם בספר דברי חכמים (סעיף 326) מובא בשם הגרמ"פ לאסור טלטול תוכי. עוד כתב שם שמנהג העולם להחמיר הגם שבמנחת שבת (פתי, צידד להתר). ויש מתירים לטלטל כלי עם המים והדגים בתוכו (עפ"י קצות השלחן קכא בבדה"ש סק"ד). וכן מובא בשש"כ (יה הערה סב) מהגרשו"א, שדגי נוי הואיל ורגילים להעבירם ממקום למקום, מותר לטלטלם בתוך הזכוכית.

דף מו

סא. א. מהו לטלטל מנורה בשבת?

ב. נר של נפט — האם הוא מוקצה?

ג. תכשיטים שאסרו לענדם בשבת מחשש הוצאה מרשות לרשות — האם הם מוקצים?

ד. מי שאסר חפץ בהנאה ונשאל על נדרו בשבת והתירוהו — האם אותו חפץ מוקצה?
ה. מדוע אסור לטלטל גר שמן ופתילה כשהם דולקים?

א. אמרו בגמרא שגם לפי רבי שמעון דלית ליה מוקצה, אסור לטלטל מנורה של חוליות, גדולה או קטנה, אף אם אין אדם קובע לה מקום מיוחד, (שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי. רש"י). וגם אם אינה של חוליות אלא יש בה חיתוכים — גזרו עליה, מפני שנראית כמנורה של חוליות. ואולם מנורה קטנה הניטלת ביד אחת, שיש בה חיתוכים — הורה ריש לקיש בצידן שמותר לטלטלה, כי אין מצוי קטנה של חוליות. (או לפי שאין דרך לתוקעה. ריטב"א). ורבי יוחנן אסר. [ונסתפקו בגמרא בדעת רבי, האם הורה התר או איסור במנורה עם חיתוכים].

א. לא אסרו טלטול אלא במנורה שדרכה להתפרק, וכיוצא בזה, אבל דבר שאין דרכו להתפרק, הגם שאסור לתקעו בחזק, מותר לטלטלו. עפ"י משנ"ב שיג סקמ"ה. ופמוט המתפרק לשני חלקים ומתחבר על ידי בורג — מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו ואין דינו כמנורה של פרקים (אגרות משה או"ח ח"ה כב, כט).

ב. לא אסרו אלא בדבר שדרכו להדקו בחזקה, שיש בחיבורו משום מלאכת 'מכה בפטיש' או 'בונה', אבל מנורה או שאר דברים שדרכם להיות רפויים — מותר (עפ"י תוס'; טשו"ע שיג, ו; משנ"ב רעט סקכ"ב).

ג. כתבו הפוסקים שביום טוב לא גזרו במנורה של חוליות שמא יתקע, והתירו משום מניעת שמחת יום טוב (עפ"י ראשונים כאן ובביצה כא; שו"ע תקיט, ב ומגן אברהם).

ד. לדעת הרי"ף — כתבו ראשונים, סוגיא זו סוברת יש בנין וסתירה בכלים, אבל להלכה אין איסור במנורה של חוליות.

ב. נר של נפט — רב יהודה אסר לטלטלה, שהוא מוקצה מחמת מיאוס, ובוה אפילו רבי שמעון מודה, שאינו ראוי אלא למלאכתו. (רש"י ותוס'). ואילו רבה ורב יוסף התירו (לרבי שמעון), כי ראוי הוא לכיסוי כלים, ואינו דומה לצרורות שבחצר, כי עכ"פ 'כלי' הוא.

נראה שהלכה כרבה ורב יוסף — כיון שרבא מחזר אחר טעמיהם (רא"ש. וכו"ד 'חדושי הר"ן'). נר חדש של נפט דינו כשל שמן ואינו מוקצה. נר מתכת של נפט גם הוא מאוס לשאר תשמישים, והרי הוא מוקצה עכ"פ לרבי יהודה (עפ"י רמב"ן. וע' תוס' מנחות מא: ד"ה כל).

ג. תכשיטים שאסרום חכמים לענדם אף בחצר — אינם מוקצים, לפי שיש תורת כלי עליהם. [ואולם דינם כשאר כלים שמלאכתם לאיסור, שאינם מיטלטלים אלא לצורך גופם או מקומם].

ד. האוסר חפץ בהנאה, ונשאל על נדרו והתירוהו (או אשה שהפר לה בעלה) — אין החפץ מוקצה, שהרי יכול להתיר כל שעה, כי גם אם לא יודק לו חכם, די לו בשלשה הדיוטות להתיר נדרו.

ה. גם לרבי שמעון שאין לו מוקצה, ודבר שאין מתכוין מותר (הלכך אין איסור כיבוי בטלטול הנר), אסור לטלטל נר דולק משום שנעשה בסיס לדבר האסור — השלהבת.